یکشنبه ۱۹ فروردین ۱۴۰۳ | ۲۷ رمضان ۱۴۴۵ | سال سی‌ودوم | شماره ۹۰۶۴

همشهری فرهنگ شهر

عکس‌ها: پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری

گفت‌وگو با محمد رسولی؛ شاعر و نوحه‌سرای آیینی

حس جاماندن دارم

الحمدلله که شعرم مورد محبت رهبری قرار گرفت

گزارش

الناز عباسیان
روزنامه‌نگار

هر سخن کز دل بر آید لاجرم بر دل نشیند. یکی از مصداق‌های این مثل، اشعاری است که شاعران آیینی در مدح و ستایش ائمه سروده‌اند؛ از جمله شاعران توانمند و جوانی چون محمد رسولی که اشعارش بی‌ریا، بی‌تکلف بر دل مخاطبان می‌نشیند. این شاعر آیینی به تازگی در دیدار رهبری شعری را در وصف حضرت زهرا(س) خواند و گل کرد. در این‌ماه مبارک رمضان هم در برنامه‌های تلویزیونی بارها صحبت‌های او و اشعارش را شنیده‌ایم. در ادامه گفت‌وگویی با او داشته‌ایم.

در همین سؤال نخست اجازه دهید بپرسیم اصلا چه شد که جرقه شاعری در شما زده شد؟

از کودکی علاقه زیادی به خواندن کتاب شعر داشتم. یکی از عواملش وجود خواهر بزرگ‌ترم بود که او کتاب حافظ را بسیار می‌خواند. من هم به‌واسطه خواهرم، غزلیات حافظ را حفظ می‌کردم و حفظیات امروزم را مدیون همان زحمات او می‌دانم. در دوران دبیرستان نیز مثنوی نی‌نامه قیصر امین‌پور را حفظ کردم و تأثیر بسیاری روی من گذاشت. بعد از آن بود که نوشتن شعر را شروع کردم. کلا در دوران نوجوانی و اوایل جوانی کتاب‌های زیادی هم از شعرای قدما و هم شعرای معاصر می‌خواندم. بالطبع وقتی روزگارت با شعر می‌گذرد، ناخودآگاه شاعر می‌شوی. من هم از این امر مستثنی نبودم و چون با قواعد شعر آشنا هم بودم، سرودن و نوشتن را شروع کردم.

اولین شعری که سرودید را به‌خاطر دارید؟

بله. البته جالب است بدانید که نخستین شعر من غزلی برای حضرت زینب(س) بود. ایام‌ماه صفر بود و من ارادتی خاص به حضرت دارم برای همین غزل را برای ایشان سرودم. به‌خاطر این غزل خیلی تشویق شدم و انگیزه‌ای شد که شاعری را ادامه بدهم.

چطور به خدمت شعر آیینی و همچنین نوحه‌سرایی درآمدید؟

از اول علاقه به نوحه‌سرایی داشتم و سرانجام نیز در این فضا قدم گذاشتم. البته مهدی زنگنه هم در این امر مؤثر بود. ایشان حق استادی به گردن من دارد. من نوحه‌هایی می‌ساختم و برای ایشان می‌خواندم و ایشان ایرادهایش را می‌گرفت. کم‌کم جدی‌تر کار کردم و شعرهایم را در اختیار مداحان قرار دادم. ناگفته نماند نوحه ۲وجه دارد که هم بحث شعر و هم موسیقی در نوحه مهم هستند. برای همین کار خیلی سخت است. نوحه خیلی بیشتر از شعر و کتاب به گوش مردم می‌رسد و سریع با آن ارتباط برقرار می‌کنند، به همین دلیل سختی کار دوچندان می‌شود. شاعر باید هم‌شأن اهل‌بیت(ع) را حفظ کند و هم جذابیت‌های هنری برای مخاطب به‌وجود بیاورد.

آقای رسولی بسیاری از مداحان اشعار شما را می‌خوانند. محدودیتی برای استفاده آنها ندارید؟ مثلا اینکه اصرار داشته باشید اشعارتان در اختیار مداحان معروف قرار بگیرد؟

محدودیتی نبوده و هر کسی می‌تواند با بیشتر مداحان اهل‌بیت(ع) چه سرشناس و چه ناشناس ارتباط بگیرد. اول با مداحان مسجد و هیئت محل کار می‌کردم و هنوز هم کار می‌کنم، معروف و غیرمعروف برایم فرقی ندارد و نوکری اهل‌بیت(ع) را می‌کنم.

به‌نظرتان چطور می‌شود که شعری از یک شاعر یا مداح بین مردم گل می‌کند؟

اینکه شعری در بین مردم گل می‌کند یا نه، اصلا قابل پیش‌بینی نیست چون این اتفاق فقط زمانی برای یک شعر یا نوحه می‌افتد و مورد استقبال مردم قرار می‌گیرد که خود اهل‌بیت(ع) نظر کنند و لطف سیدالشهدا(ع) شامل حال آن شعر شود. همه شعرا همواره حداکثر تلاش خود را به کار می‌گیرند تا شعر و نوحه‌ای هنرمندانه و باکیفیت ارائه دهند که در عین سادگی، مضمون‌پردازی، زیبایی‌های زبانی را هم رعایت کند. اگر شاعر کارش را خوب انجام بدهد، بقیه چیزها وابسته به‌نظر خود اهل‌بیت(ع) است.

معیار برای یک شعر و شاعر خوب به‌نظر شما چیست؟

شعر تلفیقی از هنر و فن است. هنرش از ذوق و جوشش می‌آید و فن از کوشش، بنابراین این دو مکمل یکدیگرند و اگر یکی از آنها نباشد اصلا شعری شکل نمی‌گیرد. شاید کسی استعداد داشته باشد و یا برعکس کسی بتواند کلام را به نظم دربیاورد اما هیچ‌یک از اینها شاعر واقعی نیستند. ذوق جرقه سرایش است و بعد از آن حتما برای سرودن بیت بیت یک شعر، کوشش نیاز است. اگر یک شاعر در کنار جوشش اولیه، دقت و وسواس لازم در انتخاب واژه‌ها، فصاحت، بلاغت و استواری زبان به خرج ندهد توانایی لازم برای سرودن یک شعر خوب را ندارد.

امروزه شعرای توانمند زیادی در حوزه مذهبی داریم اما برخی از مداحان در انتخاب شعر وسواس زیادی به خرج نمی‌دهند، چرا این اتفاق می‌افتد؟

من معتقدم که خواندن شعرهای دم‌دستی از عدم‌شناخت امام به‌وجود می‌آید و ریشه در مباحث معرفتی دارد. بنده ادعای معرفت نسبت به ایشان را ندارم اما اینقدر می‌دانم هرقدر که معرفت یک شاعر یا مداح به خاندان اهل‌بیت(ع) کمتر باشد، دربیان آنچه باید بگوید، ناموفق‌تر است. نیاز است که منابع مختلف بررسی شود تا شأن این بزرگواران پایین نیاید. مثلا امام‌حسین(ع) را طوری برای مستمع توصیف می‌کند که اصلا در شأن ایشان نیست؛ چه بسا که اگر معرفت درست شود، خیلی از اتفاقات درست خواهد شد. البته معتقدم که تعداد کارهای ضعیف خیلی کمتر از کارهای قوی است، اما چون در کارهای ضعیف هنجارشکنی صورت می‌گیرد، خیلی بیشتر به چشم می‌آید.

> **جالب است بدانید که نخستین شعر من غزلی برای حضرت زینب(س) بود. ایام‌ماه صفر بود و من ارادتی خاص به حضرت دارم برای همین غزل را برای ایشان سرودم. به‌خاطر این غزل خیلی تشویق شدم و انگیزه‌ای شد که شاعری را ادامه بدهم**

چرا تلاشی برای اصلاح خود نمی‌کنند و مضامین و آهنگ‌های سطحی را به معرفت و هر اصل دیگری ترجیح می‌دهند؟

این موضوع نگران کننده است اما مطمئن باشید این دسته از افراد در آینده به مشکلات اعتقادی برمی‌خورند. شعر باید محمل رابطه با امام باشد که اگر این اتفاق نیفتد و هیجانات زودگذر جای معرفت را بگیرد، آن فرد پیامدهایش را می‌بیند. مثلا آنجا که نیاز به هدایت امام و اهل‌بیت(ع) دارد، دیگر آن هیجانات به کارش نمی‌آید و دستش بسته می‌ماند...

یک شاعر آیینی به‌عنوان خادم اهل‌بیت(ع) چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟

اینکه خداوند به یک شاعر عنایت کرده و طبع شعری به او داده اصلا دلیلی بر آن نیست که حتما او فردی عالی و به‌دور از هرگونه خطا و اشتباهی است. ما نیز ضعف‌های اخلاقی زیادی داریم و باید برای خوب‌بودن تلاش بیشتری کنیم. یک شاعر هم مثل همه شیعیان دیگر باید از فضایل اخلاقی برخوردار بوده و از رذایل دور باشد، به‌خصوص وقتی که اهل‌بیت(ع) به کسی همچون یک شاعر، مداح، تصویرگر و یا حتی یک چای‌ریز هیئت عنایت می‌کنند. مسئولیت ما سنگین‌تر است زیرا مردم ما را منسوب به اهل‌بیت(ع) می‌شناسند و توقع دارند. خود من با همه روسیاهی‌ها باید کاری کنم تا نشان و بویی از تقوا و فضایل اخلاقی که مربوط به اهل‌بیت(ع) است را در خودم به‌وجود آورم تا بتوانم ضمن شاعربودن، امامم را یاری کنم و در جذب و هدایت مردم به سمت معشوق در حد وسعم تأثیرگذار باشم. تقوا و اخلاق در شاعر، سبب اخلاص در شعر می‌شود و قلم را تأثیرگذارتر، سوزناک‌تر و ماندگارتر می‌کند.

نسبت به کدام معصوم، ارادت بیشتری دارید و به ایشان توسل می‌کنید؟

در جایگاه توسل ارادت خاصی به حضرت زهرا(س) و امام‌حسن(ع) دارم. همچنین به حضرت زینب(س) و حضرت ام‌البنین(س) توسل می‌کنم، زیرا این دو خانم واقعا گره‌گشا هستند. البته رزق ما در خانه امام‌رضا(ع) است و الحمدلله زیاد زیارت ایشان می‌روم. شعرا به شکل خاصی دخیل در خانه امام‌رضا(ع) هستند، زیرا در تاریخ آمده، ایشان علاقه خاصی به شعر داشته و ارتباط ایشان با شعرا طور دیگری بوده است.

شما به‌طور مستقیم در محضر رهبری شعرخوانی کردید. چه حسی نسبت به این موضوع دارید؟

لطف حضرت زهرا(س) و افتخاری ارزشمند برای من بود. تا ۱۰ روز مانده به مراسم دستم خالی بود. من در خودم اصلا نمی‌دیدم بتوانم آن اجرا را داشته باشم و سربلند از آن هنگامه بیرون بیایم. الحمدلله که شعرم مورد محبت رهبری قرار گرفت. این شعر که حدود ۷۵ بیت است را ۱۰روز قبل از دیدار و برای آن مراسم سرودم. البته ۵ بیت از این شعرم را از یک مثنوی انتخاب کردم و در واقع جرقه اصلی هم از این مثنوی زده شد.

پیش از این هم در دیدار رهبری شعری خوانده بودید؟

بله، ۲سال پیش هم توفیق داشتم. در آن دیدار غزلی با موضوع مدافعان حرم برایشان خواندم که مثل دیگر شعرا مورد تفقد ایشان قرار گرفتم. به برخی مداحان بزرگواری هم که در بیت رهبری خوانده‌اند نیز شعر یا سبک داده‌ام که آن هم مورد توجه ایشان واقع شده است. قاعدتا این تأثیرگذاری حس خوبی به من می‌دهد.

شما جزو مدافعان حرم بوده‌اید؟

نه متأسفانه. بنده توفیق و ظرفیت هم‌قدم‌شدن با شهدای مدافع حرم را نداشتم اما می‌خواستم با هنر اندک خود، ادای دین کوچکی نسبت به این شهدا و حضرت زینب(س) کرده باشم. وقتی می‌بینم بچه‌هایی از نسل بعد از من، شهید شده‌اند، حس جا ماندن دارم و امیدوارم که اگر در کار ما اخلاصی وجود دارد، شهدا خودشان دستمان را بگیرند.

مکث

شعرخوانی محمد رسولی در محضر رهبر انقلاب

محمد رسولی از شاعران جوان، در مراسم دیدار شاعران و مداحان با حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب در محضر ایشان به شعرخوانی پرداخت و اشعارش مورد تفقد مقام معظم رهبری و ستایش شعردوستان قرار گرفت. در ادامه بخش‌هایی از متن این شعر را می‌خوانید:

شب اگر بی‌روح اگر تاریک بود / صبح دیدار خدا نزدیک بود
آسمان محو تماشای زمین
با چه ذوقی آمده روح الامین
با خودش بیت‌الغزل آورده است
عطری از روز ازل آورده است
سوره‌ای آورده که منهاج ماست
صبح میلادش شب معراج ماست
جلوه‌ای از ذات ممدوح آمده
از نفخت فیه من روح آمده
وحی چون باران شد و بر خاک ریخت
کوثری در ظرف ما ادراک ریخت
کوثر است و عز و مجد آورده است
وه که قرآن را به وجد آورده است
قصه‌ی شیرین اعطیناست او
قاب قوسین است او ادنی ست او
او کجا و مرزهای فهم ما؟
غیر حیرت چیست از او سهم ما؟
دست شاعر را پر از مضمون کند
اهل‌بیت شعر را موزون کند
استعاره از حضورش یاس بود
عقل کل در جامه احساس بود
او نبوت را دلیل خاتمه است
قصه خلقت به نام فاطمه(س) است
آیه ی تطهیر عین ذات اوست
عشق از ذریه سادات اوست
هل اتی و نور و قدر و کوثر است
دختر... نه مادر پیغمبر است
او به نام زن اصالت می‌دهد
چادرش عطر نجابت می‌دهد
خلقت از دامان زن آغاز شد
در مدینه زن تمدن‌ساز شد
در حقوق زن طلبکاریم ما
ای دنیا فاطمه(س) داریم ما

منبر رمضانی

روایت جالبی درباره حق والدین

شیخ حسین انصاریان
مفسر قرآن: **خداوند به حضرت موسی(ع) اجازه نمی‌داد که مقابل فرعون با اسلحه وارد مبارزه شود چراکه بنا بر نقل قرآن خداوند در کوه طور به حضرت موسی(ع) دستور داده بود که با فرعون آرام حرف بزند زیرا حضرت موسی(ع) ۲۰سال در آن دربار بوده و خداوند محبت او را در دل آنها انداخته بود و آسیه و فرعون هر دو ۲۰سال برای او زحمت کشیده بودند و فرعون حق پدری بر او داشت بنابراین نباید با او بلند بلند صحبت می‌کرد. حضرت موسی پس از ۲۵سال رنج و زحمت با اینکه اجازه جنگ نداشت از خداوند خواست که خود او را نابود کند جلوی روزی او را بگیرد، آب و نان به او نرسد تا بمیرد، خطاب رسید «ای موسی این آدم دست از بندگی من برداشته است اما من از خدایی خود دست برنمی‌دارم. من تا مرگ حتمی او برسد به او روزی می‌دهم». امروز برخی از جوانان حق والدین را رعایت نمی‌کنند.**

خداوند در قیامت از چه کسانی عذرخواهی می‌کند؟

ناصر رفیعی، کارشناس مذهبی: **در روایت است که خداوند روز قیامت از برخی عذرخواهی می‌کند، یکی از آنها فقرایی هستند که تلاش و کوشش داشته‌اند اما باز هم زندگی آنها به سختی گذشته است. در روایت است پرده‌ای کنار می‌رود و آنها جایگاه عظیمی را در بهشت می‌بینند. خداوند می‌فرماید این جبران آن فقری است که شما در دنیا آن را تحمل کردید. حضرت ایوب(ع) در دنیا فقیر بود بنابراین در آخرت برای او جبران می‌کند. عذرخواهی دیگر خداوند از کسانی است که در دنیا دعا کردند و مستجاب نشد، خداوند در آخرت اجر آنها را می‌دهد، دعاکنندگان آنجا خوشحال می‌شوند که جبران خداوند بسیار بهتر از آن چیزی بود که این دنیا به آنها قرار بود بدهد.**

روایت امام علی(ع) درباره بخل

سیدمحمدباقر علوی تهرانی، کارشناس مذهبی: **نوعی از بخل طوری است که شخص حتی برای خودش هم خرج نمی‌کند. امیرمومنان امام علی(ع) می‌فرمایند: فقیرترین مردم کسی است که به خرج خودش هم روا ندارد در حالی که وسعت مالی دارد و همه پول را برای غیر خودش نگه می‌دارد. ایشان در حدیثی دیگر می‌فرمایند: بخل بدتر از فقر است. چون فقیر چیزی ندارد که خرج کند اما بخیل دارد و خرج نمی‌کند. بدترین مصداق بخل این است که حتی حاضر نیست دیگری به کسی کمک کند. امام صادق(ع) می‌فرمایند: امیرمومنان امام علی(ع) برای کسی ۵ بار شتر خرما فرستاد. کسی به حضرت عرض می‌کند: او که این‌قدر از شما نخواسته بود و یک‌بار شتر هم به او می‌دادید کافی بود. حضرت فرمودند: خداوند امثال تو را زیاد نکند. من می‌خواهم بخشش کنم و تو بخل می‌کنی. از دیگر مصادیق بخل، بخل در سلام کردن، بخل در صلوات هنگام شنیدن نام رسول اکرم(ص)، گفتن حرف حق، انجام واجبات الهی، گفتن حرف راهگشا، شهادت دادن و انجام کار نیک است.**

معرفی کتاب

علی سلیمی
روزنامه‌نگار

شعر آیینی؛ تلفیق نگاه دینی و هنری ایرانیان

معرفی سه کتاب شعر آیینی

جامعه ایران سوای تفکر و تنوع قومی و نژادی همواره به‌عنوان جامعه‌ای مومن شناخته شده است؛ این گزاره البته بارها مورد اشاره بزرگانی همچون رهبر معظم انقلاب نیز قرار گرفته است. در کنار این تفکر ایدئولوژیک علاقه ایرانیان به ادبیات و هنر همواره مورد توجه بوده است. از تلفیق آن نگاه دینی و مذهبی و این علاقه ادبی و هنری خروجی‌های جذابی پدید آمده که گاه در عرصه معماری عیان شده و گاه در حوزه شعر آیینی. در ادامه به سه اثر جالب توجه در حوزه شعر آیینی پرداخته‌ایم.

منظومه گنجینه الاسرار

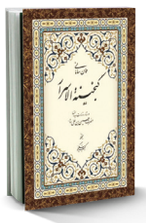

کتاب «منظومه گنجینه الاسرار» اثر عمان سامانی، دربردارنده یکی از بهترین و تأثیرگذارترین اشعار مذهبی در وصف امام حسین(ع) و حادثه عاشورا است. این اثر شامل سروده‌های شاعر مشهور عصر ناصرالدین‌شاه، میرزا نورالله بن میرزا عبدالله بن عبدالوهاب چهارمحالی ملقب به تاج‌الشعرا و معروف به عمان سامانی و مجموعه‌ای از مرثیه‌ها و سوگ‌نامه‌ها با درونمایه‌ای غمناک از توصیف مظلومیت شهدای حادثه کربلا است. کتاب گنجینه الاسرار به‌دلیل نوع و شیوه بیانش توانسته به خوبی محتوایی عرفانی را انتقال دهد و مفاهیم بزرگ واقعه کربلا را با روایتی عاشقانه به‌طور محسوس و ملموس به نمایش بگذارد. عمان سامانی قالب وقوع را برای سرودن و سخن گفتن از واقعه عاشورا برگزیده است. گنجینه عمان که شامل ۸۳۱ بیت می‌شود را می‌توان یک سفرنامه هم دانست؛ سفرنامه‌ای که گزارشگرِ حرکت عارفانه و روحانی قافله یاران امام حسین(ع) در مسیر شهادت است. عمان سامانی در نیمه دوم سده ۱۳ و اوایل سده ۱۴ هجری می‌زیست. از دیگر آثار او می‌توان به معراج‌نامه مخزن‌الدرر اشاره کرد. او گنجینه الاسرار را با الهام از اثر زبده‌الاسرار صفی و با همان سبک و وزن نگاشته است. عمان را باید بدون شک یکی از شاعران تمام‌عیار ولایی به شمار آورد.

نخل میثم

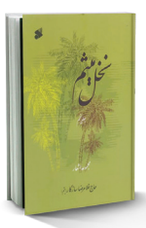

کتاب «نخل میثم» اثر استاد غلامرضا سازگار (میثم) مجموعه اشعار آیینی این شاعر اهل‌بیت(ع) است که تاکنون مجلدهای متعددی از این مجموعه چاپ و منتشر شده است. سالیان زیادی است که ستایشگران اهل‌بیت(ع) از اشعار و به نوعی کلمات حاج غلامرضا سازگار استفاده می‌کنند و برای همین اغلب اشعار منتشر شده در مجلدهای مختلف نخل میثم برای علاقه‌مندان به شعر آیینی آشناست. در بخشی از جلد پنجم این مجموعه کتاب‌های آیینی می‌خوانیم: «الهی این من، این جرم و خطایم / رهم دادی، مکن دیگر رهایم / بگیر از من مرا، اما نه از خود / بسوز اما مساز از خود جدایم / تو را گم کرده‌ام و خود گشته‌ام گم / صدایم کن، صدایم کن، صدایم / به من گفتند از اول عبد «هو»باش / چه باید کرد من عبد هوایم / تو آن ربی که با عبدت رفیقی / من آن خارم که با گل، آشنایم / گنه کردم، نکردم شرم از تو / نمی‌دانم کجا رفته حیایم؟ / خجالت می‌کشیدم باز گردم / تو گفتی بازهم سویت بیایم / نبودم عبد تا عبدم بخوانی / نگویم بنده‌ام، گویم گدایم / سیه رویم، مگر از لطف و رحمت / بشویی با غبار کربلایم / از آن برخود نهادم نام «میثم» / که بخشی بر علی مرتضایم»

گوشواره عرش

کتاب «گوشواره عرش» مجموعه اشعار آیینی علی موسوی گرمارودی است که از ۱۶سالگی و سرودن نخستین شعر وی در مدح امام علی(ع) تا تازه‌ترین سروده هایش در این حوزه شعری را شامل می‌شود. ترتیب فصل‌بندی شعرهای این کتاب از شعرهای توحیدی آغاز شده، سپس با سرودن اشعار نبوی و اهل‌بیت مکرم ایشان پی گرفته می‌شود. همچنین در ذیل شعرهای مربوط به هریک از معصومین (علیهم السلام)، شعرها و سروده‌هایی نیز درباره اصحاب و یاران و اشخاص مربوط به آن امام همام هم آورده شده است. در کتاب گوشواره عرش، مجموعه کامل شعرهای آیینی، ترکیب‌بند عاشورایی «آغاز روشنایی آینه» هم برای دسترسی راحت مخاطب و علاقه‌مندان به اشعار این شاعر برجسته آورده شده است. در یکی از اشعار این کتاب می‌خوانیم: «...راستی، آیا علی از جنس ماست؟ / در شگفتم عمق این دریا کجاست / چون ز وی باید سخن آغاز کرد؟ / چون توان این راز حق را باز کرد؟ / عمق ما تا سطح خواهش‌های دل / او فراتر از حدود آب و گِل / ما حدود خویش را گم کرده‌ایم / چون مگس در خود تراکم کرده‌ایم» کتاب گوشواره عرش؛ مجموعه کامل شعرهای آیینی، سروده سیدعلی موسوی گرمارودی در انتشارات سوره مهر منتشر شده است.